Rola pracy w życiu i ogólnym rozwoju człowieka. Filozoficzne i prakseologiczne ujęcie pracy – działania, umiejętności, postawy

Rozważania o znaczeniu pracy dla ludzkiego życia i ogólnego rozwoju należy rozpocząć od wyjaśnienia samego pojęcia. W ogólnym rozumieniu praca jest świadomą, celową działalnością człowieka, która polega na przekształcaniu dóbr przyrody i dostosowywaniu ich do ludzkich potrzeb. Można przyjąć, że zajmuje ponad połowę życia, stanowi źródło egzystencji, zapewnia materialne warunki realizacji oraz decyduje o rozwoju człowieka i kierunku jego życia.

Obok nauki i zabawy należy do podstawowych form ludzkiej działalności, a więc działań, którym człowiek przypisuje wyższą wartość i większe znaczenie.

Oddziałuje na rozwój moralny, a także umożliwia współpracę i współdziałanie ludzi oraz grup. Może być postrzegana jako powołanie, sposób zarabiania i możliwość samorealizacji.

Jej rezultatem są dobra materialne, wartości kulturowe oraz usługi mające znaczenie społeczne.

W toku pracy powstają społecznie użyteczne wytwory, od których zależą ciągły rozwój społeczno-ekonomiczny i dobrobyt jednostki. Zapewnia ona potrzebne człowiekowi kontakty społeczne oraz możliwość zaspokajania rozmaitych potrzeb.

Pobudza do zaspokajania potrzeb intelektualnych i stanowi

źródło ludzkiej egzystencji, czyli tworzenia własnego życia. Jest również warunkiem biologicznego istnienia człowieka. Człowiek musi bowiem produkować, co odróżnia go od zwierząt korzystających bezpośrednio z zasobów przyrody.

Dzięki pracy człowiek sam się zmienia, a jednocześnie podporządkowuje sobie przyrodę, tworząc własne środowisko społeczne, kulturę i cywilizację. Praca jest zatem podstawą i swoistą postacią ludzkiej aktywności. Jako kategoria społeczna obejmuje umiejętności, sposoby organizacji, narzędzia, urządzenia techniczne oraz wytworzone dobra, będąc częścią kultury danego społeczeństwa. Wytwarzanie narzędzi i ich używanie wyodrębniło człowieka ze świata zwierząt. Praca pozwala również urzeczywistniać plany i zamierzenia.

Rewolucja naukowo-techniczna wniosła nowe elementy do współczesnych zmian charakteru i treści pracy. Jej znaczenie dla rozwoju społeczeństwa można analizować także przez pryzmat przemian stosunków społecznych między ludźmi.

Praca przeobraża świat materialny w celu zaspokajania podstawowych potrzeb materialnych oraz potrzeb wyższych, kulturowych i duchowych. Służy więc różnym potrzebom, między innymi biologicznym, ekonomicznym i kulturowym. Ich charakter określają struktura i kultura grup, do których należy jednostka. Struktura i kultura tych grup wyznaczają również środki osiągania celów pracy oraz sposoby ich wykorzystywania, zależnie od potrzeb, które mają zostać zaspokojone.

Praca powinna przynosić pożytek, ponieważ stanowi podstawę bogactwa narodu. Jest wartością umożliwiającą powstawanie innych wartości, również duchowych. Leży u podstaw moralnego rozwoju człowieka, tworząc materialne warunki jego rozwoju i realizacji. Posiada materialną moc twórczą, gdyż za jej pośrednictwem człowiek tworzy własne życie. Wiążąc się ze współdziałaniem ludzi i grup, ma także moc socjotwórczą.

Praca służy wychowaniu na każdym etapie życia: od wychowania

przez pracę w rodzinie po wychowanie w okresie aktywności zawodowej. Szczególną cechą tego procesu jest wykorzystywanie pracy do oddziaływania na jednostkę i wprowadzania zmian w jej osobowości. Odgrywa więc istotną rolę wychowawczą. Pierwsze wyobrażenia o pracy powstają w rodzinie. Dzięki pracy i podczas jej wykonywania wychowanek uczy się szacunku do niej i do jej wartości. Kształtuje również przekonanie, że jest ona moralnym obowiązkiem każdego człowieka oraz źródłem jego wartości społecznej.

Praca zawodowa prowadzi do powstawania wytworów i usług wartościowych społecznie oraz dla wykonujących ją osób i członków ich rodzin. Dotyczy przede wszystkim dorosłych i obejmuje całe okresy ich aktywności zawodowej. Jest zarówno niezbędnym warunkiem egzystencji, jak i formą aktywności człowieka. Każda pracująca osoba ma dzięki niej prawo do uzyskania minimum środków zapewniających utrzymanie jej oraz rodzinie.

Można wyróżnić pracę prostą i złożoną, fizyczną i umysłową, a także lekką i ciężką.

W życiu współczesnego człowieka stanowi ona niezwykle istotny składnik egzystencji. Andrzej Frycz Modrzewski pisał: „wszystkich tedy przyzwyczaić by trzeba do jakiejś pracy” oraz „kto zaś nie chce pracować, ten niech nie je”.

Praca kształtuje osobowość, oddziałuje na rozwój fizyczny, pobudza inicjatywę oraz twórczą aktywność myślową. Aby miała sens, a podejmowany trud przynosił rezultaty, potrzebna jest motywacja. Satysfakcję z wykonywanej pracy i pobudzenie motywacji zapewniają jedynie czynniki występujące na odpowiednim poziomie. Efektywna praca osoby o wysokich kwalifikacjach, wymagająca znacznych kompetencji i odpowiedzialności zawodowej, staje się wartością nową pod względem jakościowym. Jej właściwości i walory można rozwijać oraz zdobywać dopiero podczas normalnej działalności zawodowej, uzupełnianej różnymi formami dalszego kształcenia.

Znaczenie pracy w ludzkim życiu jest przedmiotem zainteresowania wielu dyscyplin naukowych. Należą do nich filozofia pracy, fizjologia pracy, ergonomia, psychologia pracy, socjologia pracy, pedagogika pracy, prakseologia, teoria organizacji i zarządzania oraz inne nauki o pracy.

Pracę można rozpatrywać w kilku aspektach:

- **Filozoficznym** – jako swoistą wartość będącą wspólnym źródłem wszelkich innych wartości.
- **Fizjologiczno-psychologicznym** – jako obiektywną potrzebę człowieka, zwłaszcza dorosłego oraz sprawnego fizycznie i psychicznie, a także konieczny warunek jego rozwoju.
- **Ekonomicznym** – jako podstawowe źródło i warunek ludzkiej egzystencji oraz gospodarczego rozwoju kraju. Powstające podczas pracy społecznie użyteczne wytwory warunkują ciągły rozwój społeczno-ekonomiczny i dobrobyt jednostki.
- **Społecznym** – ze względu na swój społeczny charakter zapewnia człowiekowi niezbędne kontakty z innymi oraz realizację różnorodnych potrzeb.
- **Wychowawczym** – szczególne znaczenie ma założenie przypisujące najwyższą wartość wychowaniu przez pracę. Pracując, człowiek nie tylko tworzy nowe wartości, lecz także stale rozwija się osobowo i społecznie, doskonaląc siebie oraz otoczenie.
- **Moralnym** – obejmującym stosunek do pracy, sposób jej traktowania, wykonywania i przeżywania.

W podstawowych dokumentach państwowych i kościelnych można odnaleźć między innymi stwierdzenia: „Człowiek – wartością najwyższą” oraz „praca – podstawowym miernikiem wartości człowieka”. Tezy te najpełniej wyrażają sens, rangę i nowe znaczenie pracy w ludzkim życiu.

Można uznać, że każda osoba sprawna fizycznie i psychicznie ma prawo do pracy, a organizacja życia społecznego powinna zapewniać możliwość korzystania z tego prawa.

Z przedstawionych rozważań wynika, że praca odgrywa ogromną rolę w życiu współczesnego człowieka. Jest niezbędna dla jego egzystencji i wyznacza miejsce w społeczeństwie. Kształtuje osobowość, wpływa na rozwój fizyczny, pobudza inicjatywę i twórcze myślenie. Dostarcza przeżyć estetycznych, daje radość oraz zadowolenie. Bywa jednak także źródłem trudności, zmartwień i niepowodzeń, prowadząc do niezadowolenia, zniechęcenia, a nawet frustracji.

Praca i jej znaczenie dla człowieka stanowią również przedmiot refleksji filozofów.

Już w IV wieku p.n.e. Arystoteles twierdził, że człowiek rodzi się w określonym miejscu hierarchii społecznej, dlatego dziecko niewolnika mogło zostać wyłącznie niewolnikiem.

Starożytność była okresem niewolnictwa, w którym istniał już podział ról społecznych. Pracę fizyczną wykonywali jedynie niewolnicy i miała ona charakter przymusowy. Wyższe warstwy, władcy, kapłani oraz filozofowie obarczali nią niewolników, głosząc pogardę wobec ciężkiej pracy fizycznej.

Na współczesne rozumienie pracy istotnie wpłynęły nurty społeczno-filozoficzne XIX i XX wieku.

Za polskiego twórcę tak zwanej filozofii pracy uznaje się Stanisława Brzozowskiego, filozofa, pisarza i krytyka konserwatyzmu myślowego. Według niego: „Praca ludzka jest działalnością istot rozumnych. Zwierzęta nie pracują w ludzkim znaczeniu tego słowa, choć mogą być przez człowieka używane do wykonywania różnych czynności”. Praca umożliwia zatem bezpośredni kontakt człowieka z rzeczywistością, stanowiąc ów krytyczny most, nad którym filozofowie dyskutują od stuleci.

Brzozowski zastąpił tradycyjny schemat „myśl – rzeczywistość” schematem „praca – rzeczywistość”. Rzeczywistość jest światem obiektywnym, istniejącym niezależnie od nas, a granice możliwości jej poznania odpowiadają granicom ludzkiego wysiłku, czyli pracy. Element poznawczy jest więc obecny w

pracy. Poznanie dokonuje się na zasadzie współmierności, rozumianej jako przystosowanie między pracą a światem oraz między człowiekiem a naturą. Świat jest zatem współmierny z pracą: przyjmuje ją, utrwala w sobie i podwaja jej wynik.

Filozoficzne objaśnienie stanowiska Kościoła wobec pracy przedstawił w XIII wieku św. Tomasz z Akwinu. Ujmował ją jako środek konieczny do podtrzymywania cnót niezbędnych ze względu na cel ostateczny. Poglądy te określa się mianem tomizmu.

Współczesną interpretację kościelnych poglądów na pracę zawiera między innymi rozprawa Stefana Wyszyńskiego „Duch pracy ludzkiej".

Praca jest wartością uniwersalną i najważniejszą, ponieważ umożliwia powstawanie oraz funkcjonowanie wszystkich pozostałych wartości. Stanowi podstawowy miernik wartości człowieka. Znaczenie to podkreślał Jan Paweł II: „Praca jest dobrem człowieka – dobrem jego społeczeństwa, przez pracę bowiem człowiek nie tylko przekształca przyrodę dostosowując ją do swoich potrzeb, ale także urzeczywistnia siebie jako człowieka, a także poniekąd bardziej staje się człowiekiem".

Zgodnie z tą myślą każdy człowiek ma prawo do pracy i powinien otrzymać odpowiednie przygotowanie do jej wykonywania. Na drodze do pracy zawodowej powinien uzyskać środki materialne zapewniające egzystencję jemu i jego rodzinie oraz umożliwiające urzeczywistnianie siebie jako człowieka.

W myśli chrześcijańskiej bezrobocie i rażąco niskie wynagrodzenie godzą w istotę człowieka. Uzasadnione jest więc postrzeganie pracy jako powołania i możliwości samorealizacji, czyli stawania się człowiekiem prawdziwym i rzeczywistym.

Uznanie pracy za podstawową kategorię pedagogiczną wydaje się oczywiste. Zastosowanie wzniosłych idei w codziennym życiu człowieka pracy pozostaje jednak dość ograniczone.

Zarówno współczesne życie, jak i doświadczenia minionych

wieków wymagają konkretnego i prakseologicznego podejścia do pracy.

Prakseologię, czyli naukę o sprawnym działaniu, omawia Tadeusz Kotarbiński w „Traktacie o dobrej robocie”. Jest ona ogólną teorią działania sprawnego, a więc racjonalnego i skutecznego. Stanowi również dziedzinę licznych badań naukowych. Obejmuje badania operacyjne, czyli metody ułatwiające podejmowanie decyzji mających zapewnić maksymalną realizację zamierzonych celów dzięki skoordynowanemu działaniu zespołowemu.

„Traktat o dobrej robocie” precyzuje pojęcia celu, środka, metody, czynu, planu, sprawności, wydajności, ekonomiczności i oszczędności, które składają się na rozumienie dobrej roboty. Dotyczą one zasad racjonalnej i skutecznej działalności człowieka oraz osiągania sprawności w poszczególnych formach i dziedzinach działania.

Współczesne rozumienie ludzkiej pracy można przedstawić w dwóch ujęciach:

1. **Właściwym, czyli ekonomicznym** – jako działalność polegającą na przekształcaniu dóbr przyrody i dostosowywaniu ich do zaspokajania potrzeb człowieka.
2. Jako działalność, której efektem są dobra materialne oraz wartości kulturowe i społecznie znaczące.

W obu ujęciach treść każdej pracy opiera się na układzie czynności i elementów tworzących proces pracy. Proces ten zależy od właściwości procesu technologicznego, kontaktu społecznego oraz możliwości pracującego człowieka.

Dziś, stojąc u progu nowego wieku, wiemy, że praca ma ogromne znaczenie w życiu każdego człowieka i określa jego miejsce w społeczeństwie.

Daje przeżycia estetyczne, radość i zadowolenie, ale niekiedy przynosi trudności oraz zmartwienia, a często prowadzi do niezadowolenia, zniechęcenia, a nawet frustracji.

Ważne, aby więcej osób pracujących w różnych dziedzinach życia dostrzegało ich wielką wartość i mądrość. Wówczas łatwiej będzie nam żyć i pracować.

Wszystkie te rozważania pokazują wzajemne powiązanie troski o sprawność, prawdę, określone zasady i rozsądek, a przede wszystkim o godne życie.

Jeżeli potrzebujesz konsultacji przy pisaniu pracy licencjackiej lub magisterskiej, to polecamy serwis pisanie prac - pomoc w pisaniu prac w granicach dozwolonych prawem